

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-н Мира Цветкова-Арсова –

катедра по Специална педагогика и логопедия при ФНПП на СУ „Св. Климент Охридски”

на дисертационен труд за

присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научно направление

1.2 Педагогика (Специална педагогика)

Автор: Маргарита Венелинова Томова

Тема: „Овластяване на специфични четивни техники при слабовиждащи ученици“

Научен ръководител: проф. д-н Владимир Маринов Радулов

1. Общо описание на представените материали

Представеният от Маргарита Томова комплект материали на хартиен носител включва необходимите документи съгласно изискванията на СУ “Св. Кл. Охридски”.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Маргарита Томова е завършила специална педагогика (Педагогика на зрително затруднените) в катедрата по Специална педагогика във ФНПП при СУ „Св. Кл. Охридски“ през 2003 като бакалавър и през 2005 г. като магистър. Била е редовен докторант на проф. Вл. Радулов в периода 2004 – 2007 г., като през 2007 г. докторантурата е трансформирана в задочна, поради явяването ѝ на конкурс за щатен асистент, който издържа успешно. Окончателно е отчислена през март 2008 г. с право на защита.

От септември 2007 г. до момента тя работи като щатен асистент по специална педагогика в същата катедра.

3. Актуалност и важност на тематиката, обща структура на дисертационния труд

Дисертационният труд на Маргарита Томова е в областта на зрителното подпомагане или педагогическата работа, целяща ефективно използване на остатъчното зрение от слабовиждащи ученици. Избраната тема е съществена, важна и актуална, тъй като в България, освен проф. Вл. Радулов, малцина други имат изследвания и публикации в тази сфера.

Дисертационният труд е в общ обем от 182 страници. Той е с добра, класическа структура и се състои от увод, две теоретични глави, една глава, излагаща постановката на изследването, глава с анализ на получените данни и резултати и дискусия по тях, изводи, препоръки, научни приноси, библиография, заключение, публикации по темата на дисертационния труд. Съотношението между теоретичната част, методиката на изследване, и анализа, е добро и е приблизително 70:30:70 страници.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд започва с един кратък увод, който умело въвежда в изследваната проблематика и изтъква важността и актуалността на избраната тема.

Двете теоретични глави много добре, последователно и изчерпателно запознават с основните постановки по изследвания проблем. Първа глава акцентира върху слабовиждащите като една специфична група зрително затруднени, причините за поява на слабо зрение, влиянието му върху обучението, значението на обучаващата среда при слабовиждащите, а втора глава запознава с изследване и оценяване на слабото зрение, трудности в четенето при ученици със слабо зрение и някои специфични четивни техники при тези деца и ученици. Цитирани са множество значими български и чуждестранни изследвания и публикации, и е поставена една солидна теоретична основа на проблема, който ще се проучва. Авторът принос в двете теоретични глави е въвеждането за първи път у нас на няколко нови, специфични термини, като: особено или ексцентрично четене, зрителен праг, зрителен резерв.

Глава 3, в която се излага постановката на изследването, е добре оформена. Считаю, че изведената цел е добре формулирана и ясна. Издигнати са три работни хипотези, всяка

с алтернативен вариант, към които нямам забележки. Методите са добре структурирани. Обект на изследването са 54 ученици, от които 15 са интегрирани/приобщени в общообразователни учебни заведения в София слабовиждащи ученици, и 39 слабовиждащи ученици от двете специални училища за ученици с нарушено зрение в България – в София и Варна. Първата група е представителна извадка, а втората представлява генералната съвкупност. Много коректно и подредено е изнесена пълна и детайлна информация за изследваните ученици. Методиката на изследването е много добра и включва няколко инструментариума, част от които се прилагат за първи път в български условия. Тя включва: 1) *Комбиниран чек-лист за оценяване на четивните умения* на Луек от 2004 г., състоящ се от 26 айтъма; 2) *Измерване на четивната скорост с помощта на текст, съответстващ на възрастта на изследваните ученици*; 3) *Измерване на зрителния праг и зрителния резерв чрез Скрининг тест за близко разстояние на 40 см. на Леа Хюверинен*. Разработена е и специална програма, състояща се от пет раздела. В първите два раздела са предвидени както познати вече дейности и упражнения за трениране на зрителните умения при слабовиждащи ученици, така и някои нови, авторски. В третия раздел се препоръчват варианти на четивен прозорец, четивна линия. В следващия раздел са описани различни четивни техники, измежду които може да се избира, а в последния пети раздел са подбрани 23 упражнения за развитие на четивното поведение и за тренировка на четенето, от които се избират подходящи за конкретното дете или ученик. Програмата е апробирана с малка група слабовиждащи ученици от специалното училище с цел да се установи ефективността ѝ, което обективно се потвърждава.

Четвърта глава предлага задълбочен статистически, количествен и качествен анализ на получените данни и резултати. Използвана е програмата SPSS 20.0 и Excel. Анализът е добре онагледен с общо 13 таблици и 45 графики и диаграми. В дискусиата умело се интерпретират събраните собствени данни и резултати на фона на изследвания на други автори, работили в същата сфера. В резултат от анализа обективно се доказват хипотези 1 и 2, и частично се потвърждава хипотеза 3.

Оформени са 5 изводи, които звучат ясно и са пряко свързани с изследването. Отправят се 5 препоръки, повечето от които насочени към бъдещата практическа работа със слабовиждащи ученици.

Заклучението синтезира важноста на изследвания проблем и обобщава накратко получените резултати.

Библиографската справка не е с номерирани литературни източници, но съдържа 8 източници на кирилица и около 60-70 на латиница. Включени са литературни източници от последните 5 години, включително от 2017 г., което оценявам високо, тъй като показва добро познаване от теоретична гледна точка както на класически, така и на съвременни литературни източници, по изследвания проблем.

5. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Авторът е обединил научно-теоретичните си приноси с практико-приложните, което е добро решение в конкретния случай, като общият брой приноси е 4. Те звучат реалистично и точно отразяват приносния характер на дисертационния труд.

6. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите по темата на дисертационния труд са общо 5, като те са от периода 2005 – 2016 г. и отразяват различни етапи от теоретичната и експерименталната фази на развитие на труда. Те са публикувани както в научни списания, така и в сборници от научни конференции. Всички те са по темата на дисертационния труд.

7. Автореферат

Авторефератът, придружаващ дисертационния труд, отразява добре и точно съдържанието му, Той е в обем от общо 63 страници.

8. Въпроси и препоръки

1. Считате ли, че апробираната от Вас специална програма, състояща се от пет раздела, може да се включи в пълния ѝ вид при приобщени в общообразователната система слабовиждащи ученици или са необходими известни адаптации? Ако да, какви?
2. Препоръчвам Маргарита Томова да положи необходимите усилия да въведе в официалната програма по Зрително подпомагане, прилагана в специалните

училища за ученици с нарушено зрение, както и при приобщени в общообразователната система слабовиждащи ученици, било то в пълния му вид или частично, разработения от нея инструментариум за оценка на слабото зрение. Ако е възможно и подходящо, препоръчвам въвеждането и на специалната, разработена от нея програма. Вярвам, че и инструментариумът, и програмата, ще съдействат за допълнително подобряване на училищната практика по отношение на зрителните постижения на слабовиждащи ученици.

Заключение:

Дисертационният труд съдържа научни постановки и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд показва, че Маргарита Томова притежава задълбочени теоретични познания, както и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания в научна област Специална педагогика – Педагогика на зрително затруднените.

Въз основа на всичко изложено по-горе, убедено давам своята **положителна оценка** на проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнатите резултати и приноси, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор” на Маргарита Венелинова Томова по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

София, 25 март 2018 г.

Рецензент:

(проф. дпн Мира Цветкова-Арсова)